

Както е известно, децата с нормална реч по време на цялата предучилищна възраст развиват лескикалния си запас, научават

граматически форми придобиват готовност за овладяване на звуков и морфемен анализ на думите.

При децата с различни речеви патологии обаче се наблюдава изоставане в развитието на тези процеси. Четенето и писането са тясно свързани и нарушенията при писане са съпроводени от нарушения в четенето. За да контролира своето писане детето трябва да чете написаното и обратно при четене то използва написания или друг вид текст.

Патологията на писането се обозначава с термините : аграфия (от гръцки) а — частица, означаваща отрицание, grapho — пиша; пълна неспособност за усвояване на писането и дисграфия (от гръцки) dis — приставка, означаваща разстройство, grapho — пиша — специфично нарушение на писането.

В наше време се счита, че нарушение на писането и четенето често възникват в резултат на общо неразвитие на всички компоненти: фонетико-фонематически и лексико-граматически. Дисграфия и дислексия възникват, като правило при децата с III ниво на речевото развитие, а при такива с I и II ниво, които се считат за тежка форма на развитие на речта, не са в състояние да овладеят четенето и писането. (За подготовката на тези деца за четене и писане са необходими системни занятия в продължение на години за развитие на тяхната устна реч.)

Това обяснява защо децата не различават по слух фонемни близки акустичен и артикулационен признак. Освен това ограниченият им речников запас ги прави неспособни да разбират значението дори и на прости думи и затова – пропускат заменят, смесват звуковете в речта си.

Неформиранията граматически реч води до пропуски, замени, или пропускане на предлози, неправилен словоред и др.

Дисграфия

/основната терапевтична дейност е логопедичната работа/

Дисграфията е специфично нарушение на процеса на писане и се наблюдава както при деца, така и при възрастни, но най-често при лица от мъжки пол. Проблемите при писане най-често се демонстрират в бавно осъществяване на процеса, в пространствени неточности – огледално или деформирано изписване, много големи или много малки знаци, в зрително-пространствено-двигателни грешки – неточна посока, неспазване на хоризонталната линия, много силен или много слаб натиск и съответстваща плътност на изписваните знаци.

Проблемите при дисграфия са свързани предимно с възможностите за овладяване и реализиране на процеса на писане, както овладяването на други символни системи /математически символи и понятия, музикални елементи/ може да не бъде засегнато.

Специфичните признаци на дисграфия са:

- спазми на пръстите при поставена цел на писане;
- смесване на много големи ли много ситни графични знаци в текст;
- смесване на печатни и ръкописни графични знаци /предимно букви/ в текста, поради което той изглежда нечетлив;
- намаляване скоростта на писане при писане на по-дълъг текст;
- честа необходимост от вербални ключове и вокализация;
- неосъществяване на мониторинг върху писането, докато ръката изписва буквите;

- бавно осъществяване на последователност при писането;
- неправилна посока на писмените знаци и номера – огледално писане по вертикална и/или хоризонтална линия;
- много силен или много слаб натиск; “вдървена” или “схваната” ръка при писане;
- неправилно хващане на инструмента за писане /с два пръста или с цялата длан/;
- много голям наклон спрямо хоризонталната линия;
- невъзможност да следва хоризонталната линия;
- затруднения при пространственото оформяне;
- бедна организация на страницата и/или на текста;

- нечетлив почерк.

Не могат да се определят като дисграфия: - бавното писане; писането на букви с относителна неравномерност като големина; писането с визуално-моторно забавяне; писането с разливане на мастило на отделни букви или генерално; мързеливото писане; липсата на опитност; разсеяността при писане.

форми на дисграфия

Артикулаторно-акустична дисграфия – детето пише така, както произнася съответните фонемеи.

Акустична дисграфия – недостатъчно устойчиво или липсващо разпознаване на акустично близки звукове по слухов път.

Оптическа дисграфия – затруднено зрителното различаване на графичните знаци.

Аграматическа дисграфия – не е сформирана системата от граматични правила и това се демонстрира и в писмената форма на академично и социално функциониране.

Анализ-синтезна дисграфия – възниква при нарушения на езиковия анализ-синтез или при диференцирането на думите в изречението, на сричките и фонемите.

Етиология.

Въпросът за етиологията на дисграфиите до настоящия момент е дискуссионен. Много учени (М. Лами, К. Лонай, М. Суле) отчитат наследствената предразположеност. Те считат, че това е свързано с твърдението, че децата наследяват от родителите си

качествената незрялост на главния мозък в отделните му зони. Тази незрялост се проявява в специфични задръжки в развитието на определена функция. Но болшинството изследователи, изучаващи етиологията на дисграфиите, отбелязват наличие на патологически фактори, въздействащи в пренаталния, наталния и постнаталния период. Етиологията на дисграфиите се свързва с въздействието на биологически и социални фактори.

Функционалните причини могат да бъдат свързани с въздействието вътрешните (например, продължителни соматични заболявания) и външни (неправилна реч на обкръжаващите, дефицит на речевите контакти, двуезичие в семейството, недостатъчно внимание към речевото развитие на детето от страна на възрастните) факторите, които задържат формирането на психичните функции, участващи в процеса на четенето.

Дисграфия често се обуславя от органически повредени зони в главния мозък, вземащи участие в процеса на писането (алалия, дизартрия, афазия). Нарушението на писането много често се среща у деца с ММД, ОНР, ЗПР, ЗРР, СДВ.

В такъв случай, в етиологията на дисграфии участват както генетични, така и екзогенни фактори (патология на бременността, раждането, асфиксия, редица от детски инфекции, травми на главата).

Симптоми

Речева симптоматика на дисграфиите.

При дисграфиите децата от ранната училищна възраст по трудно овладяват писането: изпълнението на упражненията им, диктовките съдържат множество граматически грешки. Те не използват главни букви, препинателни знаци, имат грозен, нечетлив почерк. В средните и по-горните класове децата се стараят да използват при писане кратки фрази с ограничен набор от думи, но при написването им допускат груби грешки. Нерядко децата отказват да посещават часовете по български език или да си пишат домашните работи. Развиват чувство за малоценност, депресия, в клас се намират в изолация. Възрастните с подобни дефекти с голямо усилие съчиняват поздравителна картичка или кратко писмо, те се стремят да си намерят работа, където не е нужно да се пише.

У децата с дисграфия отделните букви са грешно ориентирани в пространството. Те бъркат приличащите си по начин на изписване букви: "З" и "Е", "Р" и "Ъ". Те могат да не обърнат внимание на излишната чертичка в буквата "Ш" или "камшичето" в буквата "Щ". Тези деца пишат бавно, неравно; ако не са в настроение то почерка им се разстройва

окончателно.

Неречева симптоматика на дисграфиите.

У децата-дисграфици се наблюдава несформираност на много от психическите функции: зрителния анализ и синтез, пространствените представи, слухово-произносителната диференциация на звуковете на речта, фонематическия анализ и синтез на думата, лексико-граматическия строеж на речта, разстройства на паметта, вниманието, сукцесивните и симултантните процеси, емоционално-волевата сфера.

Механизъм на дисграфиите.

За да бъде разбран механизмът на развитие на дисграфии, е нужно да се разгледа проблема отдалече. Известно е, че ние(хората) притежаваме, три вида слух.

Първия слух - физическият. Той ни позволява да различаваме шума на листата и дъжда, летния гръм, жужането на пчелите и комара, а също и урбанистичните звукове на самолета, ритъмът на влака, щурането на автомобилите...

Втората разновидност - музикалният слух. Благодарение на който, ние можем да се наслаждаваме на мелодията на любимата песен и прекрасната музика на великите композитори.

Накрая, третият вид - речевият слух. Може да притежаваме добър музикален и много незначителен речев слух. Последният позволява да разбираме речта, да улавяме точните оттенъци на казаното, да различаваме един звук от друг. При недостатъчност на речевия слух не се различават сходните съзвучия, разговорната реч се възприема изкривено.

Ако у детето е нарушен речевия (фонематичен) слух, то е понятно, че му е много трудно да се научи да чете и пише. Овладейвайки писането е необходимо да научи с кой звук се обозначава тази или друга буква. Задача се усложнява още, тъй като детето е длъжно правилно да улови определен звук и да го представи във вид на буква в бързия поток на възприеманата реч. Затова обучаването в грамота на дете с дефектен речев слух е сложен педагогически проблем. А да се учи трябва, защото промяната на един-два звука изменя смисъла на думата. Сравнете, за пример, "дъщеря-пещера", "папка-палка", "чашка-Сашка". Замяната на звучни с беззвучни, шипящи – свистящи и т.н. придават на думите ново съдържание.

Заедно с речевия (фонематичен) слух се наблюдава и особено виждане на буквите. Оказва се, че те просто виждат обкръжаващия свят (светлина, дървета, хора, различни предмети) недостатъчно или различно. Необходимо е да притежават зрение за букви,

позволяващо да запомнят и възпроизведат техните очертания. Значи за пълноценното обучение детето трябва да има сравнително добро интелектуално развитие, фонематичен слух и най-вече зрение за букви. Иначе не би могло успешно да овладее четенето и писането. Не случайно психоневролозите и логопедите при запознаването със слабоуспяващите ученици внимателно изучават съдържанието на тетрадките им, почерка, особеностите на речта. Нерядко ниската успеваемост на детето се обяснява не със състоянието на интелекта, а с наличието на специфични нарушения на писането. Разпознаването на подобни разстройства може, да разпознае само специалист.

Методи на изследване

Схемата на обследване на детето с разстройства на четенето и писането включва следните раздели.

1. Анкетни данни и изучаване на медико-педагогически документации.
2. Анамнеза.
3. Състояние на артикулационния апарат.
4. Речева моторика.
5. Слухова функция.
6. Състояние на звукопроизношението.
7. Състояние на фонематическия анализ, синтез и представяне.

8. Фонематическо възприятие (диференциация на фонемите).

9. Особенности на речниковия запас и граматическия строеж на речта.

10. Особенности динамичната страна на речта.

11. Състояние на зрителната функция: биологическо зрение, зрителен гнозис, мнезис, зрителен анализ и синтез, пространствени представи.

12. Състояние на процеса на четене (значение на буквите, характер на четенето на срички, думи, изречения, текст, различни трудности); скорост и начин на четене (побуквенно, посричково, словесно-фразово четене).

13. Състояние на различните видове писане (препис, писане под диктовка, преразказ и съчинение, писане на текст с дефектно произносяни звукове, с недиференцируеми на слух звукове, с графически сходни букви).. Оптическая дисграфия.

В основе оптической дисграфии лежит недостаточная сформированность зрительно-пространственных представлений и зрительного анализа и синтеза. Все буквы русского алфавита состоят из набора одних и тех же элементов («палочки», «овалы») и нескольких «специфичных» элементов. Одинаковые элементы по-разному комбинируясь в пространстве, и образуют различные буквенные знаки: и ш ц щ; б в д у.....

Если ребенок не улавливает тонких различий между буквами, то это непременно приведет к трудностям усвоения начертания букв и к неправильному изображению их на письме.

Ошибки, наиболее часто встречающиеся на письме:

- недописывание элементов букв (связано с недоучетом их количества): Л вместо М; Х вместо Ж и т.д.;
- добавление лишних элементов;
- пропуски элементов, особенно при соединении букв, включающих одинаковый элемент;
- зеркальное написание букв.